

Tiryâkî Hasan Paşa’nın Kanije Kalesi Savunmasında Uyguladığı Strateji

Giriş: Tarihsel ve Biyografik Çerçeve

Osmanlı Devleti'nin 16. yüzyılın sonu ve 17. yüzyılın başlarında Habsburg İmparatorluğu ile yürüttüğü Uzun Savaşlar dönemi (1593-1606), askerî mimari ve strateji açısından önemli dönüşümlere sahne olmuştur. Bu dönemin simge figürlerinden biri olan Tiryaki Hasan Paşa, Peçevî İbrahim Efendi, Kâtip Çelebi (*Fezleke*), Naîmâ ve anonim *Gazavâtnâme-i Tiryâkî Hasan Paşa* gibi dönemin temel kaynaklarında askerî dehası, harp hileleri ve devlet adamlığı nitelikleriyle öne çıkar.

Doğum Yılı, Doğum Yeri ve Etnik Kökeni

- **Doğum Yılı: Tiryaki Hasan Paşa'nın doğum tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte, kaynaklardaki hizmet süreleri ve Kanije Savunması (1601) sırasındaki yaşı göz önüne alındığında 1530 civarında doğduğu kabul edilmektedir. Kanije Kalesi'ni savunduğu sırada 70 yaşının üzerinde, oldukça ileri bir yaşta bulunmaktaydı.**
- **Doğum Yeri: Doğum yeri hakkında Osmanlı kroniklerinde açık ve kesin bir kayıt yer almaz. Taşra idaresindeki görev yeri olan Rumeli coğrafyasına aşinalığı ve serhat hatlarındaki uzun yıllar süren hizmeti dikkat çeker.**
- **Etnik Kökeni: Devşirme sistemiyle yetiştiği göz önüne alındığında Rumeli/Balkan menşeili olduğu değerlendirilir; ancak dönemin belgelerinde doğrudan bir etnik aidiyet belirtilmemiştir. Kendisine verilen "Tiryaki" lakabı ise kahveye ve tütüne olan düşkünlüğünden gelmektedir.**

Eğitim Seviyesi ve Formasyonu

Tiryaki Hasan Paşa, Osmanlı devlet mekanizmasının en üst düzey eğitim kurumu olan Enderûn-ı Hümâyun bünyesinde yetişmiştir.

- **Saray Eğitimi ve Liyakat: Sultan II. Selim ve Sultan III. Murad dönemlerinde saray bünyesinde görev yapmış, III. Murad'ın şehzadeliği sırasında Manisa'da onun hizmetinde bulunmuş ve başmuhasipliğini yürütmüştür.**
- **Dil ve Kültür Donanımı: Kroniklerde Hasan Paşa'nın Batı dillerine (özellikle Latince, Almanca ve Macarca) hâkim olduğu ve bölge halkının dil ile kültür yapısını yakından tanıdığı aktarılır. Bu dil hakimiyeti, savaş alanında istihbarat toplama ve psiko-sosyal harp tekniklerini uygulamada kendisine büyük avantaj sağlamıştır.**

Başarıları ve Askerî Safahatı

Hasan Paşa'nın devlet hizmeti, bürokratik bir kariyerden ziyade sınır güvenliğini koruyan bir serhat beylerbeyliği profili çizer.

- **Sancak Beylikleri ve Taşra İdaresi: Saraydan ayrıldıktan sonra İzvornik Sancakbeyliği'ne atanmış; Mekemorya, Kanar ve Meçud kalelerinin fethini gerçekleştirmiştir. Ardından yaklaşık 20 yıl boyunca Sigetvar Sancakbeyliği yapmıştır. Bosna ve Budin valilikleri görevlerinde bulunmuştur.**
- **Kanije Savunması (1601): 1600 yılında fethedilen Kanije Kalesi'ne beylerbeyi olarak atanan Hasan Paşa, 1601 yılında Arşidük II. Ferdinand komutasındaki yaklaşık 35.000-100.000 kişilik müttefik Haçlı ordusu tarafından kuşatılmıştır. Kaledeki yaklaşık 9.000 kişilik garnizonla 70 günü aşkın süre boyunca direniş göstermiş; yetersiz mühimmat ve erzak koşullarına rağmen 18 Kasım 1601 gecesi gerçekleştirdiği imha hurucu (gece baskını) ile Haçlı ordusunu bozguna uğratmıştır.**
- **Vezirlik Payesi ve Son Görevleri: Kanije Zaferi'nin ardından Sultan III. Mehmed tarafından tebrik edilerek kendisine dördüncü vezirlik payesi verilmiştir. İlerleyen yıllarda Rumeli Valiliği yapmış, Sadrazam Kuyucu Murad Paşa ile birlikte Celâlî İsyanları'nın (Canbolatoğlu Ali Paşa ayaklanması) bastırılmasında görev almıştır. 1611 yılında Budin Valisi iken vefat etmiştir.**

Kayıpları ve Karşılaştığı Zorluklar

Tiryaki Hasan Paşa'nın biyografisi doğrudan kişisel bir askerî mağlubiyet kaydetmese de, kariyeri büyük lojistik ve stratejik imkânsızlıklarla mücadele içinde geçmiştir:

- **İzolasyon ve Destek Yetersizliği: Kanije Savunması esnasında Sadrazam Yemişçi Hasan Paşa komutasındaki ana Osmanlı ordusundan yardım alamamış, kale tamamen tecrit edilmiştir.**
- **Malzeme ve Erzak Yetersizliği: Kuşatmanın ortalarında barut ve top mermisi tükenmiş; kaledeki dökümcü Uzun Ahmed Ağa'nın imal ettiği yerel barut ve kurşun imkanlarıyla direniş sürdürülmüştür.**
- **Demografik ve Fiziksel Yıpranma: Yaşlılığı ve fiziksel rahatsızlıkları nedeniyle at üzerinde durmakta zorlandığı, buna rağmen mücadeleyi son ana kadar bizzat yönettiği kaydedilir.**

Askerî Zekası ve Uyguladığı Stratejiler

Tiryaki Hasan Paşa'nın tarihî mirası, niceliksel yetersizlikleri niteliksel ve psikolojik üstünlükle telafi edebilme yeteneğinde yatar. Kanije Savunması'nda uyguladığı stratejiler harp tarihi açısından dikkat çekicidir:

1. **Psikolojik Harp ve Dezinformasyon: Kuşatmanın ilk günlerinde kalede top yokmuş izlenimi vermek için yalnızca tüfek atışı yaptırmış, düşmanın tedbirsiz yaklaşmasını sağlayarak onları yakın menzil top atışıyla yanıltmıştır.**
2. **Sahte Belge ve İstihbarat Manipülasyonu: Düşmanın eline geçeceğini bildiği sahte mektuplar hazırlatarak Osmanlı yardım ordusunun çok yakında olduğu şayiasını yaymış, düşman karargâhında panik ve moral bozukluğu yaratmıştır.**
3. **Moral Yönetimi: Kaledeki askerin direncini artırmak için sınır hatlarında şenlikler düzenletmiş, mehter çaldırmış ve yardım ordusuna dair sahte fermanlar okutmuştur.**
4. **Zamanlama ve Huruç Taktiği: Kış şartlarının bastırması, erzak sıkıntısı ve düşmandaki çözülmeyi doğru analiz ederek, orduyu kaleden çıkarıp beklenmedik bir gece baskınıyla (huruç) düşman karargâhını imha etmiştir.**

İnsanlık Duruşu, Şahsiyeti ve Devlet Adamlığı

Tiryaki Hasan Paşa, dönem kaynaklarında yalnızca sert bir asker değil, aynı zamanda olgun bir devlet adamı ve bilge bir şahsiyet olarak tanımlanır:

- **Tevazu ve Gerçekçilik: Kanije Zaferi'nin ardından kendisine padişah tarafından gönderilen tebrikname, hil'at ve vezirlik payesi ulaştığında ağladığı aktarılır. Nedeni sorulduğunda; *"Osmanlı devleti Kanije gibi küçük bir kalenin savunulmasına kalıp bir ihtiyar beylerbeyinin başarısına sevinecek hale mi geldi?"* diyerek devletin içine düştüğü askerî ve idarî gerilemeyi teşhis edecek kadar gerçekçi ve alçakgönüllü bir duruş sergilemiştir.**
- **Adalet ve İdare Anlayışı: Uzun yıllar görev yaptığı Rumeli ve Bosna eyaletlerinde adil idaresiyle tanınmış, alimleri korumuş ve ilme hürmet göstermiştir. Emrindeki askerlere ve halka karşı merhametli davranmış, kriz anlarında soğukkanlılığını koruyarak sevk ve idareyi elden bırakmamıştır.**

Sonuç ve Literatürdeki Yeri

Tiryaki Hasan Paşa; Türk-İslam askeri tarihinde sabır, zekâ ve stratejik aklın sembolü olmuştur. Osmanlı kroniklerinden günümüz akademik çalışmalarına kadar uzanan literatürde, savunma savaşlarının klasik bir örneğini sunan ve niceliksel eksiklikleri askeri dehayla kapatan bir komutan olarak anılmaktadır. 1611 yılında Budin'de vefat eden Paşa, arkasında askeri strateji normlarına giren bir direniş mirası bırakmıştır.

Kanije Kalesi günümüzde Macaristan sınırları içindedir. Kale, tarihî olarak Habsburg Krallığı döneminde Avusturya egemenliğinde bulunmuş olsa da, bugün Macaristan'ın Zala ili sınırlarında yer alan Nagykanizsa şehrinde konumlanmaktadır.

Günümüzdeki Konum:

- **Ülke: Macaristan** HU
- **İl: Zala**
- **Şehir: Nagykanizsa (Kanije)**
- **Koordinatlar: 46°27'21"N, 16°59'51"E**
- **Yakın şehirler: Budapeşte'ye yaklaşık 210 km, Zagreb'e yaklaşık 130 km uzaklıktadır.**
- **Bölge özelliği: Güneybatı Macaristan'da, Hırvatistan sınırına yakın bir konumda yer alır.**

Tarihî Arka Plan

- **Habsburg Dönemi: Kale, 16. yüzyılda Osmanlı tehdidine karşı Habsburg Krallığı tarafından savunma hattının bir parçası olarak kullanılmıştır.**
- **Osmanlı Dönemi: 1600 yılında Sadrazam Dâmad İbrahim Paşa tarafından fethedilmiş ve Tiryaki Hasan Paşa'nın ünlü Kanije Savunması (1601) ile Osmanlı egemenliğinde kalmıştır.**
- **Sonraki dönem: 1690'da Habsburg ordusu tarafından geri alınmış, 1702'de Viyana'dan gelen kararla yıkılmıştır.**

Günümüz Haritasında Kanije Kalesi'nin Yeri

Dönem	Egemen Güç	Günümüzdeki Ülke
16. yüzyıl ortaları	Habsburg Krallığı (Avusturya)	Macaristan
1600–1690	Osmanlı İmparatorluğu	Macaristan
1690 sonrası	Habsburg Monarşisi (Avusturya-Macaristan)	Macaristan

Bugün kale kalıntıları Nagykanizsa çevresinde, Macaristan'ın Zala bölgesinde yer alır. Bölge, Habsburg döneminde Avusturya'nın batı sınır hattında bulunuyordu; ancak modern Avrupa haritasında tamamen Macaristan Cumhuriyeti sınırları içindedir.

Kanije Savunması neden önemlidir?

Tiryâkî Hasan Paşa'nın Kanije Kalesi savunması, Osmanlı-Habsburg mücadelesinin en dikkat çekici askerî hadiselerinden biridir. Olay, 1593-1606 yılları arasında devam eden ve Osmanlı tarih yazımında **"On Beş Yıl Savaşları"** veya **"Uzun Türk Savaşı"** olarak adlandırılan dönemin içinde meydana gelmiştir. Kanije, 1600 yılında Osmanlılar tarafından ele geçirilmiş; ertesi yıl, yani 1601'de, Habsburg kuvvetleri kaleyi geri almak için büyük bir kuşatma hareketine girişmiştir.

Kuşatma 1601 yılının eylül ayında başlamış ve kasım ayında Habsburg ordusunun geri çekilmesiyle sonuçlanmıştır. Kaynaklarda kuşatmanın süresi 68, 70 veya yaklaşık 70 gün olarak verilir. Bu farklılık, takvim kullanımı ve kuşatmanın başlangıç-bitiş tarihlerinin farklı hesaplanmasından kaynaklanmaktadır. TDV İslâm Ansiklopedisi, kuşatmanın 9 Eylül-18 Kasım 1601 arasında sürdüğünü ve Tiryâkî Hasan Paşa'nın yaklaşık 9.000 kişilik kuvvetle çok daha kalabalık Habsburg ordusuna karşı direndiğini belirtir. Mahmut Ak, "Tiryâkî Hasan Paşa", TDV İslâm Ansiklopedisi

Ancak Kanije savunmasını yalnızca "az sayıdaki Osmanlı askerinin yüz bin kişilik orduyu yenmesi" şeklinde anlatmak, tarihî ve akademik açıdan eksik kalır. Popüler anlatılarda 90.000-100.000 Habsburg askeri, 47 büyük top, gizlenen Osmanlı topları, sahte mektuplar ve psikolojik savaş unsurları sık sık tekrarlanır. Bunların bir kısmı daha sonraki gazavâtnâme ve menkıbe geleneğinde genişletilmiş veya dramatikleştirilmiştir. Akademik literatür, kesin sayılardan ziyade şu temel gerçeği ortaya koyar:

Tiryâkî Hasan Paşa, sayısal ve maddî bakımdan üstün olan bir kuşatma ordusuna karşı kalenin tahkimatını, zamanı, hava şartlarını, disiplinli savunmayı, moral üstünlüğünü ve uygun anda gerçekleştirilen huruç harekâtını birlikte kullanmıştır.

Bu nedenle Kanije savunmasının başarısı tek bir "dâhiyane manevra" ile değil, birbirini tamamlayan çok katmanlı bir **aktif savunma stratejisi** ile açıklanmalıdır.

---

1. Stratejik çerçeve: Kanije yalnızca bir kale değildi

Kanije'nin önemi, sadece güçlü bir kale olmasından kaynaklanmıyordu. Kale, Osmanlı-Habsburg sınırındaki askerî ve siyasî denge açısından kritik bir noktadaydı. Budin'in güvenliği, Drava hattı, Sigetvar, Peçuy, Ösek ve güneybatı Macaristan'daki Osmanlı hâkimiyeti Kanije'nin kontrolüyle yakından ilişkiliydi.

Habsburglar açısından Kanije'nin 1600 yılında Osmanlıların eline geçmesi, Güney Transdanubya'daki savunma düzeninin önemli ölçüde bozulması anlamına geliyordu. Bu yüzden kaleyi geri almak yalnızca bir kale kuşatması değil, Osmanlıların bölgedeki yeni savunma hattını kırma teşebbüsüydü.

Tiryâkî Hasan Paşa'nın Kanije'ye yönelik stratejik bakışı, kalenin henüz fethedilmediği 1600 yılında da görülür. Damad İbrahim Paşa'nın seferi sırasında yapılan savaş meclislerinde, önce Bobofça'nın ele geçirilmesini, ardından Kanije'nin alınmasını savunan kişilerden biri Tiryâkî Hasan Paşa idi. Onun düşüncesine göre Kanije'deki Habsburg varlığı ortadan kaldırılmadan Budin'in güvenliği tam anlamıyla sağlanamazdı. Bu yaklaşım, Hasan Paşa'nın Kanije'yi yalnızca savunulacak bir mevzi olarak değil, bölgesel güvenlik sisteminin kilit noktası olarak değerlendirdiğini gösterir. Mahmut Ak, "Tiryâkî Hasan Paşa", TDV İslâm Ansiklopedisi

Burada önemli olan şudur: Tiryâkî Hasan Paşa'nın 1601'deki savunması, olaylar karşısında çaresizce verilen pasif bir tepki değildi. Hasan Paşa, Kanije'nin ele geçirilmesinden önce bu kalenin stratejik değerini kavramış; daha sonra da onu elde tutmanın Osmanlı askerî sistemi için zorunlu olduğunu düşünmüştü.

Dolayısıyla Kanije savunmasının ilk aşaması, kuşatma başladıktan sonra değil, daha önce ortaya çıkan şu stratejik anlayıştı:

1. Kanije Habsburgların elinde bırakılmamalıdır.
2. Kale, Budin ve Osmanlı sınır hattının güvenliği için tutulmalıdır.
3. Kaleyi elde tutmak, yalnızca duvarların dayanıklılığına değil, komutanın inisiyatifine bağlıdır.
4. Kanije'deki kuvvetler dışarıdan yardım alamasa bile uzun süre direnebilecek şekilde örgütlenmelidir.

---

2. Tahkimat ve savunma altyapısının güçlendirilmesi

Kanije 1600 yılında Osmanlılar tarafından ele geçirildikten sonra, kale basit biçimde kullanılmamış; askerî bir merkez olarak yeniden düzenlenmiştir. Tiryâkî Hasan Paşa'nın kaleyi devralmasının ardından yapılan en önemli işlerden biri, savunma altyapısının geliştirilmesiydi.

TDV biyografisinde, 1601 kuşatmasından sonra Hasan Paşa'nın Kanije'nin tamirine giriştiği, top gülleleriyle zarar gören duvarların eskisinden daha kalın biçimde yeniden yapıldığı, cephane binası, beylerbeyi sarayı, mescit ve minare gibi yapıların inşa edildiği aktarılır. Bu bilgiler, Hasan Paşa'nın kaleyi sadece bir garnizon olarak değil, sürekli savaşa hazır bir sınır üssü olarak gördüğünü ortaya koyar. Mahmut Ak, "Tiryâkî Hasan Paşa", TDV İslâm Ansiklopedisi

Bu nokta önemlidir; çünkü bir kalenin savunması yalnızca savaş anında surların üzerinde asker bulundurmakla sağlanamaz. Kalıcı savunma için şu unsurlar gerekir:

- Surların topçu ateşine dayanıklı olması,
- Cephane depolarının korunması,
- Askerlerin barınma ve iaşe ihtiyaçlarının karşılanması,
- Komuta merkezinin düzenli çalışması,
- Hasar gören bölümlerin hızlı biçimde onarılabilmesi,
- Garnizonun uzun süre dış yardımsız yaşayabilmesi.

Tiryâkî Hasan Paşa'nın stratejisi, bu altyapı anlayışıyla birleşmiştir. Kale, kuşatma başladıktan sonra doğaçlama biçimde savunulmamış; 1600'deki fetihten sonra askerî bir merkez olarak işletilmeye başlanmıştır.

Bununla birlikte, bu hazırlıkların kuşatma öncesinde ne ölçüde tamamlandığı konusunda kaynaklar arasında ayrıntı farklılıkları vardır. Popüler eserlerde Kanije'nin olağanüstü biçimde hazırlanmış olduğu ve her türlü ihtiyacın önceden depolandığı anlatılır. Buna karşılık çağdaş tarih kaynakları, kalenin yine de ciddi miktarda askerî baskı altında kaldığını ve yardım alamamasının savunmayı giderek zorlaştırdığını gösterir.

---

3. Tiryâkî Hasan Paşa'nın tehlikeyi önceden görmesi

1601'de Damad İbrahim Paşa'nın vefatından sonra Kanije'nin dışarıdan yardım alma ihtimali zayıflamıştır. Hasan Paşa bu tehlikeyi fark etmiş ve kethüdası İskender Bey'i Belgrad'a göndererek yeni serdarın Kanije'yi ihmal etmemesini ve kaleye askerî destek ulaştırmasını istemiştir. Mahmut Ak, "Tiryâkî Hasan Paşa", TDV İslâm Ansiklopedisi

Bu girişim, onun yalnızca taktik düzeyde değil, operasyonel düzeyde de düşündüğünü gösterir. Çünkü kuşatılmış bir kalenin savunmasında iki farklı mesele vardır:

- Kaleyi içeriden savunmak,
- Kaleye dışarıdan yardım ulaştırmak.

Hasan Paşa ikinci meselenin önemini biliyordu. Kuşatma ordusu ne kadar büyük olursa olsun, dışarıdan gelecek bir yardım ordusu kuşatmanın dengesini değiştirebilirdi. Ancak beklenen yardım gelmedi. Bu durumda Hasan Paşa, stratejisini dış desteğe bağlı olmaktan çıkarıp kalenin kendi kaynakları ve kendi askerî kapasitesi üzerine kurmak zorunda kaldı.

Bu durum, Kanije savunmasının önemli bir niteliğini ortaya çıkarır: Hasan Paşa başlangıçta dış yardımı istemiş, fakat yardım gelmeyince stratejik planını değiştirmiştir. İyi bir komutanın temel özelliklerinden biri de budur. Önceden belirlenmiş plana körü körüne bağlı kalmak yerine, mevcut şartlara göre savunmanın amacını ve yöntemini yeniden düzenlemek.

---

4. Açık meydan savaşı yerine tahkim edilmiş alan savunması

Tiryâkî Hasan Paşa'nın en temel stratejik tercihi, sayıca üstün Habsburg ordusuyla açık arazide büyük bir meydan savaşına girişmemekti.

Bu tercih askerî açıdan zorunluydu. Osmanlı garnizonu, kuşatma ordusunun sayısal üstünlüğünü açık alanda dengeleyemezdi. Habsburg kuvvetleri, farklı Avrupa unsurlarından oluşan geniş bir koalisyona sahipti. Bu kuvvetler arasında Avusturya birlikleri, Macar ve Hırvat askerleri, Papalık kuvvetleri, İtalyan birlikleri ve başka müttefik unsurlar bulunuyordu. Kuşatma ordusunun büyüklüğü konusunda kaynaklar farklı sayılar verse de, onun Osmanlı garnizonundan çok daha kalabalık olduğu konusunda genel bir uzlaşma vardır.

Hasan Paşa bu dengesizliği şu şekilde telafi etmeye çalıştı:

- Düşmanı kale duvarlarının önünde savaşmaya zorladı.
- Habsburg ordusunun hareket alanını daralttı.
- Sayısal üstünlüğün etkisini surlar ve tahkimat aracılığıyla azalttı.
- Osmanlı askerlerinin savunma pozisyonundaki avantajını kullandı.
- Düşmanın her hücumunu, kendi askerlerinin kaybını asgari düzeyde tutarak püskürtmeye çalıştı.

TDV biyografisi, Hasan Paşa'nın kaleye yöneltilen genel hücumlara başarıyla karşı koyduğunu ve kuşatmanın dışarıdan yardım alınmadan sürdürüldüğünü belirtir. Bu, savunmanın temel biçiminin **tahkim edilmiş mevzi savunması** olduğunu gösterir. Mahmut Ak, "Tiryâkî Hasan Paşa", TDV İslâm Ansiklopedisi

Buradaki stratejik düşünce şöyle özetlenebilir:

Habsburg ordusunun büyüklüğü, onun açık arazideki gücünü artırıyordu; fakat kalenin önündeki dar, çamurlu, tahkim edilmiş ve topçu ateşine açık alanlarda bu üstünlük aynı ölçüde kullanılamıyordu.

Başka bir ifadeyle Hasan Paşa, düşmanın en güçlü olduğu alanı değil, Osmanlı savunmasının daha avantajlı olduğu alanı tercih etti.

5. Zamanı bir askerî silah olarak kullanması

Kanije savunmasının en önemli unsurlarından biri, **zamanın bilinçli biçimde Osmanlı lehine kullanılmasıdır**.

Bir kale kuşatmasında saldıran tarafın amacı, savunma hattını kısa sürede kırmak ve kale içindeki direnci çözmektir. Bunun için kuşatmacıların:

- Yeterli mühimmat bulundurması,
- Kuşatma toplarını etkili biçimde kullanması,
- Hendek ve yaklaşma hatları kazması,
- İaşe ve ulaşım sistemini düzenlemesi,
- Birlikler arasındaki koordinasyonu sağlaması,
- Hava şartlarını ve mevsimsel koşulları hesaba katması gerekir.

Zoltán Péter Bagi'nin Kanizsa kuşatması üzerine çalışması, Habsburgların başarısızlığında yalnızca Osmanlı savunmasının değil, saldıran tarafın hazırlık ve komuta sorunlarının da etkili olduğunu vurgular. Bagi'ye göre başarısızlığa yol açan başlıca unsurlar arasında sefer hazırlıklarının yetersizliği, askerî liderliğin sorunları ve hava şartları bulunuyordu. Zoltán Péter Bagi, "Reasons behind a Failure. The Siege of Kanizsa in 1601", CEEOL

Bu açıdan Tiryâkî Hasan Paşa'nın savunması, düşmanı yalnızca fiziksel olarak durdurmaya değil, onu **zaman içinde yıpratmaya** dayanıyordu.

Kuşatma uzadıkça:

- Habsburg ordusunun iaşe sorunları artıyordu.
- Askerlerin hastalık ve yorgunluk riski büyüyordu.
- Hava şartları ağırlaşıyordu.
- Kuşatma birlikleri arasındaki koordinasyon zorlaşıyordu.
- Hücumların maliyeti yükseliyordu.
- Dışarıdan yardım alma ihtimali azalıyor, kuşatmanın sürdürülmesi daha pahalı hâle geliyordu.

Kalenin savunucuları da sıkıntı içindeydi; ancak savunmacıların amacı kuşatmayı tamamen ortadan kaldırmak değil, saldıran tarafın kararını değiştirecek kadar uzun süre direnmekti.

Tiryâkî Hasan Paşa bu bakımdan zamanı bir "pasif bekleme süresi" olarak değil, düşmanın gücünü tüketen aktif bir unsur olarak kullandı.

---

6. Hava şartları ve lojistik yıpranma

Kanije savunmasının başarısını yalnızca askerî cesaretle açıklamak mümkün değildir. Sonbaharın ilerlemesi ve kötüleşen hava şartları, Habsburg ordusunun durumunu ciddi biçimde zorlaştırmıştır.

Mahmut Ak'ın TDV'deki maddesine göre, hava şartlarının kötüleşmesi Habsburg ordusunu güç durumda bırakmış; Hasan Paşa da bu zayıflama anını görerek huruç harekâtına girişmiştir. Mahmut Ak, "Tiryâkî Hasan Paşa", TDV İslâm Ansiklopedisi

Bu durum, Hasan Paşa'nın stratejisinde **çevresel şartların askerî plana dahil edildiğini** gösterir. Mevsim, yağış, çamur, soğuk, ulaşım güçlükleri ve iaşe problemleri, erken modern kuşatma savaşlarında en az top ve tüfek kadar önemliydi.

Zoltán Péter Bagi'nin çalışmasının temel katkılarından biri de budur. Çalışma, Kanije kuşatmasının başarısızlığını yalnızca Osmanlıların "kahramanca direnişiyle" açıklamaz; Habsburg seferinin planlama ve lojistik problemlerini de inceler. Bu yaklaşım, Kanije savunmasını daha gerçekçi biçimde değerlendirmemizi sağlar.

Tiryâkî Hasan Paşa'nın başarısı, kötü hava şartlarını kendisinin meydana getirmesinden değil, bu şartların düşmanı yıprattığını fark ederek onları doğru zamanda kullanmasından kaynaklanıyordu.

Bu, askerî strateji bakımından önemli bir farktır. Bir komutanın çevresel koşulları değiştirmesi her zaman mümkün değildir; fakat bu koşulların kimin lehine işlediğini doğru yorumlayabilir.

---

7. Huruç harekâtı: Pasif savunmadan aktif karşı taarruza geçiş

Kanije savunmasının en kritik askerî hamlesi, kuşatmanın son aşamasında gerçekleştirilen **huruç harekâtıdır**.

Huruç, kuşatılmış bir kalenin savunucularının kale dışına çıkarak kuşatma ordusuna saldırmasıdır. Bu hareket, sıradan bir kale çıkışından farklıdır. Huruç harekâtı doğru zamanda yapılmazsa savunmacılar kalenin korumasından çıkar ve sayıca üstün düşman karşısında ağır kayıplara uğrayabilir. Bu nedenle huruç, hem cesaret hem de zamanlama gerektirir.

Tiryâkî Hasan Paşa'nın huruç kararını kuşatmanın başında değil, Habsburg ordusunun zaten yıprandığı ve hava şartlarının ağırlaştığı bir aşamada uyguladığı anlaşılmaktadır. TDV

maddesi, Hasan Paşa'nın hava şartlarının Habsburg ordusunu zorladığını gördükten sonra huruç yaptığını; bu hareketin Habsburg birliklerini sarstığını, karargâhta bozgun havası meydana geldiğini ve ordunun ağır kayıplar sonucunda kuşatmayı kaldırdığını belirtir. Mahmut Ak, "Tiryâkî Hasan Paşa", TDV İslâm Ansiklopedisi

Bu hamlenin stratejik mantığı birkaç aşamadan oluşuyordu:

İlk aşama: Düşmanı yıpratmak

Hasan Paşa önce düşmanın kaleye yönelik hücumlarını durdurdu. Böylece Habsburg ordusu istediği hızlı sonucu alamadı.

İkinci aşama: Düşmanın psikolojik güvenini kırmak

Kuşatmacılar, üstün kuvvet ve topçu desteğine rağmen kaleyi ele geçiremeyince kendi zafer beklentilerini kaybetmeye başladı. Kuşatma ordusunun askerî gücü kadar psikolojik bütünlüğü de önemlidir.

Üçüncü aşama: Hava ve lojistik şartların ağırlaşmasını beklemek

Huruç, düşman henüz taze ve saldırı gücü yüksekken yapılmadı. Düşmanın yıprandığı, arazinin ve havanın saldıran tarafı zorladığı bir an seçildi.

Dördüncü aşama: Savunmadan çıkıp kuşatma düzenini bozmak

Huruçla birlikte Osmanlı kuvvetleri, düşmanın yalnızca kale önündeki hücum birliklerine değil, kuşatma düzeninin tamamına yöneldi. Böylece Habsburgların kurduğu askerî baskı sistemi aniden tersine çevrildi.

Beşinci aşama: Bozgun duygusunu büyütmek

Bir kuşatma ordusu, özellikle çok uluslu bir koalisyondan oluşuyorsa, düzenin bozulması hızla paniğe dönüşebilir. Huruç, Habsburg ordusunun kale karşısındaki psikolojik üstünlük iddiasını ortadan kaldırdı.

Bu yüzden huruç harekâtı, Kanije savunmasının "son anda yapılmış çaresiz bir saldırı"sı olarak değil, uzun süreli savunmanın bilinçli biçimde aktif karşı taarruza dönüştürülmesi olarak değerlendirilmelidir.

---

8. Psikolojik savaş meselesi: Gerçek, rivayet ve edebî kurgu

Tiryâkî Hasan Paşa hakkında yazılan gazavâtnâmelerde, onun düşmanı yanıltmak için çeşitli yöntemlere başvurduğu anlatılır. Bunlar arasında:

- Kalede yeterli top ve mühimmat yokmuş izlenimi verme,
- Düşmanın Osmanlıların zayıfladığına inanmasını sağlama,
- Askerlerin moralini yüksek tutma,
- Düşman karargâhında yardım ordusu geldiği izlenimi oluşturma,
- Sahte haber ve mektuplardan faydalanma,
- Uygun zamanda gizlenmiş top ve askerleri kullanma,
- Düşmanın ihtilaflarından yararlanma

gibi unsurlar vardır.

Fakat bu anlatıların hepsini aynı güven düzeyinde tarihî gerçek olarak kabul etmek doğru değildir. Osman Ünlü'nün çalışması, Kanije müdafaasını anlatan XVII. yüzyılın ilk yarısındaki edebî metinlerin olayları nasıl destansı ve kurgusal bir biçime dönüştürdüğünü, bunların tarihî kaynaklarla karşılaştırılması yoluyla ele alır. Makalenin temel sonucu, Kanije savunmasının tarihî bir olay olarak yaşanmasıyla, sonraki metinlerde bir kahramanlık destanı hâline getirilmesi arasında ayrım yapılması gerektiğidir. Osman Ünlü, "Erken Dönem Tarihî ve Edebî Kaynaklarda Kanije Müdafaası", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 5/4 (2016), 690-720

Bu sebeple Tiryâkî Hasan Paşa'nın psikolojik savaş stratejisini iki katmanda değerlendirmek gerekir.

Tarihî olarak daha güvenilir katman

- Düşmanın sayısal üstünlüğünü doğrudan dengelemek yerine kale savunmasını tercih etmesi,
- Kuşatmayı uzatması,
- Yardım gelmemesine rağmen direnci sürdürmesi,
- Düşmanın yıpranmasını beklemesi,
- Uygun zamanda huruç yapması,
- Savunma askerlerinin moralini koruması.

Gazavâtnâme ve menkıbe katmanı

- Gizli top düzenekleri,
- Düşmanı sahte haberlerle kesin biçimde kandırma,

- Tek bir askerin barut üretimiyle kuşatmanın kurtarılması,
- Düşman ordusunun sayısının olağanüstü büyütülmesi,
- Her askerî hamlenin önceden planlanmış kusursuz bir deha ürünü olarak sunulması.

Türkiye Bilimler Akademisi tarafından yayımlanan *Tiryâkî Hasan Paşa Gazavâtnâmesi* çalışmasının tanıtımında da Kanije zaferinin görgü tanığı bir neferin anlatısıyla sonraki yüzyıllarda farklı biçimlerde işlenerek aktarıldığı belirtilir. Aynı tanıtım, bu anlatıların özellikle geç Osmanlı döneminde Batı karşısındaki prestij kayıplarını telafi etmek ve millî bilinci güçlendirmek amacıyla yeniden kullanıldığını vurgular. Türkiye Bilimler Akademisi, *Tiryâkî Hasan Paşa Gazavâtnâmesi*

Bu nedenle "Tiryâkî Hasan Paşa psikolojik savaş uyguladı" demek bütünüyle yanlış değildir; fakat bu ifadeyi modern askerî terminolojideki kesin anlamıyla kullanmamak gerekir. Daha doğru ifade şudur:

Hasan Paşa, düşmanın moral durumunu, beklentilerini, kuşatma psikolojisini ve karar verme sürecini kendi lehine çevirecek bir savunma tarzı uygulamıştır. Ancak bu uygulamanın ayrıntıları, sonraki gazavâtnâme metinlerinde tarihî gerçeklik ile edebî kurgu iç içe geçirilerek anlatılmıştır.

---

9. Barut üretimi ve kaynak yönetimi: Ne kadar kesin konuşabiliriz?

Kanije anlatılarında sıkça geçen unsurlardan biri, kalede barut azalınca Uzun Ahmed adlı bir yeniçerinin barut üretmesi ve bu sayede savunmanın sürdürülmesidir. Bu olay, popüler tarih yazımında Hasan Paşa'nın kaynak yokluğunda çözüm üretme kabiliyetinin bir örneği olarak sunulur.

Ancak akademik açıdan burada temkinli davranmak gerekir. Barut üretimi ve Uzun Ahmed'in rolü, özellikle gazavâtnâme ve daha sonraki popüler anlatılarda öne çıkar. Fakat bu ayrıntının çağdaş askerî kayıtlarla ne ölçüde doğrulandığı, erişilebilir akademik kaynaklarda açık biçimde ortaya konulmuş değildir.

Bu nedenle şu iki cümle arasında önemli bir fark vardır:

- "Tiryâkî Hasan Paşa, Uzun Ahmed'e barut imal ettirerek kuşatmayı kazandı."
- "Kanije savunmasına ilişkin gazavâtnâme ve menkıbe geleneği, mühimmat sıkıntısının yaratıcı çözümlerle aşıldığını anlatır."

İkinci ifade tarihî kaynakların niteliğine daha uygundur.

Bununla beraber olayın tarihî doğruluğu kesin olmasa bile, anlatının ortaya koyduğu stratejik fikir önemlidir: **Kuşatılmış bir ordunun başarısı, yalnızca sahip olduğu kaynak miktarına değil, kaynaklarını ne kadar verimli ve yaratıcı kullandığına da bağlıdır.**

Bu, Kanije savunmasının genel mantığıyla uyumludur. Hasan Paşa:

- Mühimmatı gereksiz yere tüketmemeye,
- Savunma ateşini belirli anlarda yoğunlaştırmaya,
- Askerî enerjiyi korumaya,
- Moral ve disiplin kaybını engellemeye,
- Kuşatmayı kısa sürede sonuçlandırmak isteyen düşmana zaman kaybettirmeye çalışmıştır.

---

10. Moral, disiplin ve komutanın otoritesi

Kanije savunmasında askerî teknikler kadar moral ve komuta düzeni de belirleyici olmuştur.

Tiryâkî Hasan Paşa'nın karşısındaki ordu yalnızca sayıca üstün değildi; aynı zamanda Avrupa'nın farklı bölgelerinden gelen birliklerden oluşan bir koalisyondu. Böyle bir ordunun komuta birliğini, haberleşmesini ve ortak hedef duygusunu koruması her zaman kolay değildir. Çok uluslu kuvvetlerde dil, disiplin, öncelik ve komuta anlayışı farklılıkları ortaya çıkabilir.

Osmanlı tarafında ise savunmanın bütün yükü, kale içindeki askerlerin birlik duygusuna ve komutanın güvenilirliğine bağlıydı. Dışarıdan yardım gelmemesi, kuşatmanın uzaması ve kaynakların tükenme ihtimali askerî morali kolayca bozabilirdi.

Tiryâkî Hasan Paşa'nın burada kullandığı başlıca araçlar şunlardı:

1. **Kale içinde otoriteyi korumak:**
   Komutanın kararsız görünmesi, kuşatma altındaki askerler üzerinde yıkıcı etki yapabilirdi.
2. **Savunmayı anlamlı bir hedefe bağlamak:**
   Kanije'nin yalnızca bir kale değil, Osmanlı sınırının ve Budin'in güvenliği için zorunlu bir mevzi olduğu fikri askerlerin direncini güçlendirmiş olmalıdır.
3. **Düşmanın büyüklüğünü kader hâline getirmemek:**
   Sayısal üstünlüğe rağmen düşmanın kaleyi alamadığı her gün, Osmanlı askerlerinin moralini artırırken Habsburg ordusunun moralini zayıflatıyordu.

4. **Uygun anda taarruza geçmek:**
   Uzun süre savunmada kalan bir ordunun son aşamada huruç yapması, askerler üzerinde "artık kuşatılan taraf biz değiliz" duygusu yaratabilir.

TDV, Kanije savunmasının Osmanlı tarihlerinde cesaret ve inanca dayalı bir savunma olarak anlatıldığını ve serhad askerleri için uzun süre önemli bir moral kaynağı olduğunu belirtir. Mahmut Ak, "Tiryâkî Hasan Paşa", TDV İslâm Ansiklopedisi

Bu ifadeyi sadece romantik bir övgü olarak değil, askerî psikoloji açısından da değerlendirmek gerekir. Kuşatmada moral, mühimmat kadar kritik bir kaynaktır. Askerler kalenin düşeceğine inanırsa surların kalınlığı tek başına yeterli olmaz; fakat savunmanın başarı ihtimaline inanmaya devam ederlerse, uzun süreli direnç mümkün hâle gelir.

---

11. Habsburg ordusunun hatalarından yararlanma

Kanije savunmasını Tiryâkî Hasan Paşa'nın üstünlüğü kadar, Habsburg komuta kademesinin hataları da şekillendirmiştir.

Zoltán Péter Bagi'nin çalışması, 1601 seferinin başarısızlığında şu unsurlara dikkat çeker:

- Sefer hazırlıklarının yeterince düzenli olmaması,
- Askerî liderlik sorunları,
- Kuşatma için gerekli planlamanın eksik kalması,
- Hava şartlarının hesaba katılamaması,
- Kaleyi geri almak için gereken kuvvet ve lojistik düzenin tam oluşturulamaması. Bagi, "Reasons behind a Failure"

Bu değerlendirme önemlidir; çünkü Kanije'de Habsburglar, yalnızca Osmanlıların güçlü olduğu için değil, kendi üstünlüklerini etkili biçimde kullanamadıkları için de başarısız oldular.

Bir kuşatma ordusu sayıca üstün olabilir; fakat bu üstünlük aşağıdaki şartlar sağlanmadıkça sonuç üretmez:

- Topçu ateşinin etkili biçimde koordine edilmesi,
- Piyade hücumlarının doğru zamanda yapılması,
- Mühendislik ve lağım faaliyetlerinin sürdürülmesi,
- Kuşatma hatlarının korunması,

- İaşe ve mühimmatın kesintisiz ulaşması,
- Farklı birlikler arasında ortak komuta sağlanması,
- Havanın ve mevsimin hesaba katılması.

Tiryâkî Hasan Paşa'nın stratejik başarısı, bu zayıflıkları görmesi ve onları kendi lehine kullanmasıdır. Yani onun savunması sadece "kalenin içinde direnmek" değildi; düşman ordusunun bütün sistemini gözlemlemek ve sistemin kırılacağı anı beklemekti.

---

12. Kanije stratejisinin askerî açıdan genel analizi

Tiryâkî Hasan Paşa'nın Kanije'deki uygulamaları, modern askerî analiz diliyle şu başlıklar altında toplanabilir:

12.1. Stratejik önceliklendirme

Hasan Paşa, Kanije'nin bölgesel savunma sistemindeki önemini erken fark etti. Kaleyi yalnızca mahallî bir mevzi olarak değil, Budin ve Osmanlı-Habsburg sınır hattının güvenliği açısından değerlendirdi.

12.2. Aktif savunma

Savunma, yalnızca saldırıları karşılamakla sınırlı kalmadı. Önce düşman hücumları durduruldu, ardından uygun anda huruç yapılarak kuşatma ordusuna karşı saldırıya geçildi.

12.3. Tahkimattan yararlanma

Osmanlı kuvvetleri, sayısal yetersizliklerini kale surları, savunma mevzileri ve topçu ateşiyle telafi etti. Düşmanın üstünlüğü, tahkim edilmiş alanın önünde etkisini kaybetti.

12.4. Zaman ve yıpratma

Hasan Paşa hızlı sonuç aramadı. Düşmanın kuşatmayı sürdürebilme kapasitesini tüketmeye çalıştı. Bu, erken modern kale savaşlarında son derece önemli bir stratejiydi.

12.5. Psikolojik dayanıklılık

Savunma askerlerinin moralinin korunması, kuşatmanın uzun sürmesiyle oluşabilecek çözülmenin engellenmesi ve düşmanın zafer beklentisinin zayıflatılması hedeflendi.

12.6. Çevresel koşullardan yararlanma

Hava şartlarının kötüleşmesi ve mevsimin ilerlemesi, Habsburg ordusunun aleyhine döndüğünde Hasan Paşa bu durumu huruç için uygun fırsat olarak değerlendirdi.

12.7. Komuta esnekliği

Dışarıdan yardım gelmeyince, Hasan Paşa planını değiştirdi. Yardım ordusuna dayalı bir savunma yerine, kalenin kendi direncine ve düşmanın yıpranmasına dayanan bir stratejiye yöneldi.

12.8. Savaş sonrası tahkim

Zaferden sonra kalenin onarılması, duvarların kalınlaştırılması ve cephane yapılarının düzenlenmesi, savunmanın tek seferlik düşünülmediğini gösterir. Hasan Paşa, bir sonraki kuşatmayı da hesaba katan kalıcı bir güvenlik anlayışına sahipti.

---

13. "Tiryâkî Hasan Paşa tek başına kazandı" anlatısının sınırları

Kanije savunması, Osmanlı tarih yazımında çoğu zaman Tiryâkî Hasan Paşa'nın kişisel dehasıyla açıklanır. Gerçekten de onun tecrübesi, soğukkanlılığı, inisiyatif kullanması ve zamanlaması belirleyici olmuştur. Fakat akademik bir değerlendirme, zaferi yalnızca komutanın kişiliğine bağlamaz.

Başarıda şu unsurlar da rol oynamıştır:

- Kanije'nin tahkim edilmiş olması,
- Osmanlı garnizonunun direnci,
- Habsburgların hazırlık eksiklikleri,
- Çok uluslu ordunun koordinasyon sorunları,
- Kötüleşen hava şartları,
- Kuşatmanın uzaması,
- Habsburg ordusunun moral ve lojistik açıdan yıpranması,
- Huruç harekâtının doğru zamanda yapılması.

Zoltán Péter Bagi'nin çalışması bu nedenle önemlidir. O, kuşatmanın safhalarını yalnızca kahramanlık anlatısı olarak değil, Habsburg seferinin neden başarısız olduğunu açıklayan daha geniş bir askerî ve siyasî çerçeve içinde ele alır. Bagi, "Reasons behind a Failure"

Aynı şekilde Osman Ünlü'nün çalışması, olayın sonraki yüzyıllarda nasıl edebî bir destana dönüştüğünü gösterir. Osman Ünlü, "Erken Dönem Tarihî ve Edebî Kaynaklarda Kanije Müdafaası"

Bu iki yaklaşım birlikte okunduğunda daha dengeli bir sonuç ortaya çıkar:

Kanije zaferi Tiryâkî Hasan Paşa'nın komuta becerisi olmadan açıklanamaz; fakat yalnızca onun dehasıyla da açıklanamaz. Zafer, iyi yönetilen bir savunma ile kötü hazırlanmış ve zaman içinde yıpranmış bir kuşatma ordusunun karşılaşmasından doğmuştur.

Sonuç

Tiryâkî Hasan Paşa'nın Kanije Kalesi savunmasında uyguladığı strateji, tek bir taktik numaradan ibaret değildir. Bu savunma, birbirini tamamlayan askerî ve psikolojik unsurların bir bütünüdür.

Hasan Paşa:

- Kanije'nin bölgesel stratejik önemini kavramış,
- Kaleyi Osmanlı sınır savunmasının merkezi olarak görmüş,
- Tahkim edilmiş alan savunmasına dayanmış,
- Sayıca üstün düşmanla açık meydan savaşına girmemiş,
- Kuşatmayı uzatarak düşmanı zamana ve iklime karşı mücadele etmek zorunda bırakmış,
- Dış yardım ihtimalini hesaba katmış fakat yardım gelmeyince planını değiştirmiş,
- Savunma askerlerinin moralini korumuş,
- Habsburg ordusunun hazırlık ve koordinasyon eksikliklerinden yararlanmış,
- Hava şartlarının ve yıpranmanın oluşturduğu fırsatı doğru okumuş,
- Son aşamada huruç harekâtıyla pasif savunmayı aktif karşı taarruza çevirmiştir.

Kanije savunmasının askerî özü şu cümleyle özetlenebilir:

Tiryâkî Hasan Paşa, düşmanı doğrudan kuvvetle yenmeye çalışmamış; onu kale duvarlarının önünde durdurmuş, zaman içinde yıpratmış, moral üstünlüğünü aşındırmış ve savunmacıların en avantajlı olduğu anda gerçekleştirdiği huruçla kuşatma düzenini parçalamıştır.

Bu nedenle Kanije savunması, yalnızca “az kuvvetle çok kuvveti yenme” hikâyesi değildir. Daha doğru ifadeyle, **tahkimat, zaman, moral, lojistik, çevre şartları, komuta esnekliği ve sınırlı fakat etkili karşı taarruzun birlikte kullanıldığı başarılı bir aktif savunma örneğidir.**

Aynı zamanda Kanije’nin tarihî hafızadaki yeri, askerî başarının ötesine geçmiştir. XVII. yüzyıldaki gazavâtnâmelerden Namık Kemal’in eserlerine, geç Osmanlı tarih anlatısından modern millî hafıza çalışmalarına kadar Tiryâkî Hasan Paşa, Osmanlıların Avrupa karşısındaki askerî kudretini ve sınır savunmasının direncini temsil eden bir kahraman hâline getirilmiştir. Claire Norton’un Kanije kuşatmalarının geç Osmanlı ve modern Türk milliyetçi kimliklerinin inşasındaki rolünü inceleyen çalışması da bu hatırlama biçiminin yalnızca geçmişi anlatmadığını, aynı zamanda sonraki dönemlerin siyasî ve kültürel ihtiyaçlarını da yansıttığını gösterir. Claire Norton, “The Remembrance of the Sieges of Kanije in the Construction of Late Ottoman and Modern Turkish Nationalist Identities”, *Parergon*

Kanije Kalesi üzerine Türk edebiyatında en bilinen eser, 16. yüzyıl şairi Maksadî’nin “Kanije Kalesi Fetihnâmesi” adlı kasidesidir; Macar edebiyatında ise kale savunması ve Osmanlı kuşatması “Kanizsa ostroma” (Kanizsa Kuşatması) temalı destan ve şiirlerde yer alır.

TR Türkler Tarafından Yazılan Şiir ve Destanlar

Maksadî’nin *Kanije Kalesi Fetihnâmesi*

- **Tür: Fetihnâme (zaferi anlatan kaside)**
- **Dönem: 16. yüzyıl sonu – 1600 Kanije’nin Osmanlı tarafından alınışı**
- **Konu: Sadrazam Dâmad İbrahim Paşa’nın fethi ve Tiryaki Hasan Paşa’nın kahramanlığı**
- **Özellikleri:**
    - **Klasik divan üslubunda yazılmıştır.**
    - **Allah’ın yardımı, Osmanlı’nın adaleti ve Tiryaki Hasan Paşa’nın dirayeti övülür.**
    - **Şiirde “yeşil sarıklılar” mucizesine ve 73 günlük müdafaaya atıf yapılır.**
    - **Fetihnâme türü, hem tarihî belge hem de edebî eser niteliğindedir.**
- **Kaynak: Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, Semih Yeşilbağ’ın makalesi (2023)**

Diğer Osmanlı Kaynaklı Destanî Anlatımlar

- **“Kanije Müdâfaası Destanı” – Halk anlatımıyla Tiryaki Hasan Paşa’nın 73 günlük savunması.**
- **“Yeşil Sarıklılar” efsanesi – Osmanlı askerlerinin ilahi yardımla görünmez yeşil sarıklı gaziler tarafından desteklendiği rivayeti.**
- **Bu anlatılar, İstiklal Gazetesi’nde yayımlanan “Kanije Müdâfaası ve Tiryaki Hasan Paşa’nın Zaferi” ve “Kanije Zaferi’nin Sırrı” başlıklı yazılarda özetlenmiştir .**

HU Macarlar Tarafından Yazılan Şiir ve Destanlar

***Kanizsa ostroma* (Kanizsa Kuşatması) temalı eserler**

- **Dönem: 17. yüzyıl başı – Habsburg döneminde Osmanlı kuşatmalarını anlatan tarihî destanlar.**
- **Konu: 1601’deki Kanije kuşatması sırasında Avusturya-Macar ordusunun direnişi ve yenilgisi.**
- **Edebi yansımalar:**
    - **Macar halk şiirlerinde “Kanizsa vár” (Kanizsa Kalesi) bir kahramanlık ve kayıp sembolü olarak geçer.**
    - ***Balassi Bálint* ve *Zrínyi Miklós* gibi şairlerin savaş temalı şiirlerinde Kanije, Osmanlı karşısındaki direnişin bir simgesi olarak anılır.**
    - **Zrínyi Miklós’un “Szigeti veszedelem” (Zrínyi’nin Savunması) destanı doğrudan Kanije’yi anlatmaz, ancak aynı dönemin Osmanlı kuşatmalarını kapsar ve Kanije’nin düşüşüyle ilişkilendirilir.**

Halk anlatılarında

- **“Kanizsai vitézek” (Kanizsa’nın yiğitleri) adlı anonim Macar halk türkülerinde kale savunucularının cesareti övülür.**
- **Bu türkü ve destanlar, Macar ulusal kimliğinde Osmanlı dönemine dair “kahramanca direniş” temasını yaşatır.**

Karşılaştırmalı Özeti

Özellik	**Türk Edebiyatı**	**Macar Edebiyatı**
Ana Tema	**İlahi yardım ve kahramanlık**	**Direniş ve kaybedilen kale**

Baş Kahraman	**Tiryaki Hasan Paşa**	**Kanizsa savunucuları**
Tür	**Fetihnâme, destan, halk anlatısı**	**Tarihî destan, halk türküsü**
Duygu Tonu	**Zafer, iman, sabır**	**Hüzün, kahramanlık, vatan savunması**

Başlıca akademik kaynaklar

- Mahmut Ak, “Tiryâkî Hasan Paşa”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 41, İstanbul, 2012. TDV bağlantısı
- Géza Dávid, “Kanije”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 24, İstanbul, 2001. TDV bağlantısı
- Osman Ünlü, “Erken Dönem Tarihî ve Edebî Kaynaklarda Kanije Müdafaası”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5/4, 2016, s. 690-720. DergiPark bağlantısı
- Zoltán Péter Bagi, “Reasons behind a Failure. The Siege of Kanizsa in 1601”, *AETAS*, 2013/1, s. 5-30. CEEOL bağlantısı
- Claire Norton, “The Remembrance of the Sieges of Kanije in the Construction of Late Ottoman and Modern Turkish Nationalist Identities”, *Parergon*, 21/1, 2004, s. 133-154. Project MUSE bağlantısı
- Ahmet Şefik Şenlik, *Tiryâkî Hasan Paşa Gazavâtnâmesi ve Bazı Filolojik Notlar*, TÜBA, Ankara, 2017. TÜBA bağlantısı
- T.C. Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, *Kanije Savunması ve Tiryaki Hasan Paşa*, Ankara, 1986. Katalog kaydı